

MUZEUM W RYBNIKU
POLSKIE TOWARZYSTWO ETNOLOGII MIASTA
STOWARZYSZENIE INŻYNIERÓW I TECHNIKÓW GÓRNICICTWA

TOŻSAMOŚĆ SPOŁECZNO-KULTUROWA
MIASTA POSTINDUSTRIALNEGO
W EUROPIE ŚRODKOWEJ

Pod redakcją

Bogdana KLOCHA i Andrzeja STAWARZA

Rybnik - Warszawa 2005

Publikacja zawiera materiały z międzynarodowej konferencji naukowej „Tożsamość społeczno-kulturowa miasta postindustrialnego w Europie Środkowej”, która odbyła się w Rybniku w dniach 20-21 października 2005 r. pod patronatem:

- Prezydenta Miasta Rybnika *Adama Fudali*
- Prezesa Zarządu Izby Przemysłowo-Handlowej ROP *Andrzeja Żyłaka*

2005 © copyright by Muzeum w Rybniku i Polskie Towarzystwo Etnologii Miasta

Redakcja naukowa:

Bogdan Kloch, Andrzej Stawarz

Projekt okładki:

Włodzimierz Jurkowski

Na okładce:

fotografia przedstawiająca szpital Spółki Brackiej w Rybniku (pocztówka sprzed 1914 r.) oraz współczesna fotografia (autor - Celestyna Chlubek-Adamczyk) przedstawiająca fragment tego samego obiektu (obecnie zlokalizowany jest w nim Kampus rybnickich wyższych uczelni), ze zbiorów Muzeum w Rybniku

Konferencja i publikacja materiałów zostały sfinansowane ze środków:

Ministerstwa Nauki i Informatyzacji

Banku BPH O/Rybnik

oraz organizatorów konferencji

ISBN 83-918215-4-4

Skład i łamanie: „FONT – Katarzyna Jurkowska”, tel. 0 602 309 926

Druk i oprawa: „POLIGRAF” – Joanna Goś, 21-570 Drelów, ul. Męczenników Podlasia 8

Jarosław Durka

Myszków

Rozwój życia kulturalnego w Myszkowie w ostatnim dwudziestoleciu XX w.

Myszków jest miastem powiatowym położonym w północno-wschodniej części województwa śląskiego. Prawa miejskie otrzymał w 1950 r., choć proces urbanizacji rozpoczął się już w drugiej połowie XIX w. Sprzyjało mu usytuowanie przy trasie kolei Warszawsko-Wiedeńskiej i przepływającej rzece Warcie. W 1924 r. powstała gmina Myszków, w obrębie której znalazły się m.in. późniejsze części miasta, a dzisiaj dzielnice, takie jak Mijaczów i Ciszówka. Życie kulturalne w okresie międzywojennym koncentrowało się w szkołach, remizie strażackiej, czy Domu Ludowym, który powstał przy fabryce papieru i spłonął w latach powojennych. O roli przedsiębiorstw w kształtowaniu się miasta i wkładzie przedwojennych myszkowskich przedsiębiorców w początki rozwoju kulturalnego pisała już Maria Eliza Steinhagen, obecna na konferencji w Rybniku w dniach 16-17 października 2003 r.¹

W 1951 r. przyłączono do nowopowstałego miasta najbliższe położone osady: Połomię Myszkowską, Gruchlę i Pohulankę, a siedem lat później Kolonię Bory. W 1955 r. Myszków stał się stolicą powiatu. Był typowym miastem rolniczo-przemysłowym. Funkcjonowały w nim: Myszkowskie Zakłady Metalurgiczne, Myszkowska Fabryka Naczyń Emaliowanych, Myszkowskie Zakłady Przemysłu Wełnianego „Wartex” i Myszkowska Fabryka Papieru. O rolniczym charakterze świadczyły przede wszystkim przyłączane kolejne dzielnice, których ludność w dużej części była zatrudniona w rolnictwie. Oprócz szkół podstawowych, w Myszkowie znajdowały się: jedno liceum i jedna szkoła zawodowa². Zaczęto budowę stadionu dla Koła, a później Klubu Sportowego „Unia”. W 1959 r. rozpoczęto budowę domu kultury, który otwarto w 1967 r.³ Funkcjonowało kino⁴, biblioteka miejska, otwarto też filię Biblioteki Pedagogicznej w Częstochowie. W 1965 r. powstała księgarnia Domu Książki, której kierownikiem była Kry-

- 1 Steinhagen M.E., *Kruschowie, Knothowie i Steinhagenowie – twórcy przemysłu włókienniczego i papierniczego w Polsce i ich wpływ na infrastrukturę i rozwój kulturowy Pabianic, Tomaszowa Mazowieckiego i Myszkowa*, [w:] *Rola przedsiębiorców i bankowców w kształtowaniu kultury miejskiej w Polsce XIX-XX w.*, Rybnik-Warszawa 2003, s. 97-118.
- 2 *Województwo katowickie w Polsce Ludowej*, pod red. K. Popiołka, J. Gliszczyńskiego, Katowice 1967, s. 612-613.
- 3 Początkowo nazwano go Międzyorganizacyjnym Powiatowym Domem Kultury, w 1976 r. przemianowano na Międzyorganizacyjny Miejski Dom Kultury, a w 1977 r. na Robotnicze Centrum Kultury i Wypoczynku.
- 4 Przez pewien czas od 1967 r. nawet dwa kina: stare „Goplana” i nowe, w domu kultury, „Jubileuszowe”.

styna Francisz, a później Barbara Lompa. Po reorganizacji administracji i nowym podziale administracyjnym Polski w 1975 r., kiedy to zlikwidowano powiaty i ustanowiono 49 województw, Myszków stał się siedzibą gminy i znalazł się w województwie częstochowskim. Rok później przyłączono do niego Będusz i Nową Wieś. W mieście funkcjonowało wtedy siedem szkół podstawowych i trzy szkoły ponadpodstawowe: Liceum Ogólnokształcące, Zespół Szkół Rolniczych i Zespół Szkół Zawodowych. Liczba ludności systematycznie wzrastała, by w ostatnim dwudziestolecu XX w. zbliżyć się do 35 tys. (patrz: wykres I).

Wykres I

Omawiany okres rozwoju kultury, przypadający na lata 80. i 90. był czasem wielkich przemian w Polsce. W latach 80. instytucje kulturalne były utrzymywane z budżetu centralnego, co teoretycznie gwarantowało ich nieprzerwane funkcjonowanie i zapewniało wygodną pozycję władz lokalnych, które choć finansowo wspomagały kulturę tylko doraźnie, to mogły kontrolować jej twórców z ideologicznego punktu widzenia. W efekcie działania kulturalne krępowała cenzura, a trudna sytuacja ekonomiczna kraju nie pozwalała na swobodny rozwój. W latach 90. zasady finansowania zmieniły się diametralnie, nastąpiła rzeczywistość wolnego rynku, a instytucje kulturalne zostały uzależnione od budżetów lokalnych i miejscowych mecenasów, którzy swoją aktywniejszą działalność zaznaczyli dopiero w drugiej połowie dekady. Wcześniej bowiem musieli osiągnąć stabilizację finansową na powstałym przecież dopiero wolnym rynku. Tak więc mamy do czynienia z sytuacją, która w naturalny sposób wpłynęła na obraz życia kulturalnego miasta lat 80. i 90.

Kultura młodego miasta musiała się więc kształtować w rzeczywistości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lat 80., która była raczej mało barwna. Po „karnawale” Solidarności, mającym także w Mysłowicach swoją historię⁵, przyszedł stan wojenny

5 Durka J., Hyla D., 9 września 1980 roku – pamiętny dzień w Mysłowskich Zakładach Metalurgicznych „Mystal”, „Gazeta Mysłowska” [dalej: „GM”], nr 22 z 3.06.2005 r., s. 20.

i lata kryzysu gospodarczego, które nie sprzyjały rozwojowi kultury. W typowym mieście rolniczo-przemysłowym, którego życie kulturalne opierało się głównie na obchodzeniu kolejnych świąt państwowych i rocznic, nie mogło być inaczej. Mimo tego trzeba zaznaczyć, że Myszków jako miasto dopiero się kształtował⁶, a jego kilkudziesięcioletnia historia nie pozwoliła dotąd na wytworzenie się jakiegoś standardu życia kulturalnego. Dlatego też wszelkie przejawy działalności w tym zakresie można odbierać jako nowe i rozwojowe.

Najważniejszą instytucją kulturalną miasta w latach 80. był dom kultury, noszący nazwę Robotniczego Centrum Kultury i Wypoczynku, którego dyrektorami byli kolejno: Henryk Biały i Jan Kaźmierczak. W obiekcie mieści się sala kinowo-widowiskowa na 470 miejsc, biblioteka, kawiarnia, oraz garderoby dla zespołów artystycznych i pracownia plastyczna. W latach 80. działały tam dopiero powstające zespoły i kluby, oraz te, które powstały jeszcze w poprzedniej dekadzie. Jednym z nich był istniejący w latach 1973-1985 harcerski zespół wokalnie-taneczny „Kaskada”. Od 1978 r. funkcjonowało tam Studium Języków Obcych (j. angielski i niemiecki) i działał Klub Plastyki Nieprofesjonalnej. W 1979 r. powstał zespół muzyczny „Kontrakt”, który występował na Festiwalu „Jazz Juniors” w Krakowie, Festiwalu Polskiej Piosenki Młodzieżowej we Wrocławiu, czy Festiwalu Polskiej Piosenki w Opolu, nagrał płytę i teledyski dla II Programu Telewizji Polskiej. Od 1987 r. działał, założony przez Tomasza Motylewskiego, zespół rockowy „Plan Daltoński”. W latach 80. oprócz wymienionych zespołów i klubów przy RCKiW istniały: Kółko Filatelistyczne, Klub Krótkofalarski, Klub Młodych Plastyków oraz Ognisko Muzyczne, a od 1984 r. dzielnicowe Koło Gospodyń Wiejskich „Nowowsianki”. Robotnicze Centrum w latach 80. odgrywało w Myszkowie też rolę propagandową. W tym celu organizowano np. wystawę książki społeczno-politycznej „Człowiek – świat – polityka” (20-30 XI 1986), wystawę albumów i prac dziecięcych na temat Kraju Rad, czy też prezentowano wytwory miejscowych zakładów przemysłowych.

Jednak zdecydowana większość działań domu kultury wyrastała ponad ogólnie przyjętą estetykę PRL-u i koncentrowała się na rozwijaniu kultury i sztuki. Na szczególną uwagę zasługują: Klub Plastyki Nieprofesjonalnej oraz Klub Młodych Plastyków, które działały niezwykle aktywnie od lat 80., poprzez 90., aż do dzisiaj.

Klub Plastyków Nieprofesjonalnych zrzesza plastyków amatorów zajmujących się różnymi formami, od malarstwa olejnego i akwarelistyki, poprzez grafikę, papieroplastykę, kompozycje przestrzenne i haft. Kilka ich prac zostało zakupionych przez muzea w Krakowie i Kielcach. Najwybitniejszymi działaczami Klubu w latach 80. i 90. byli: Maria Wosik, Alicja Sosnowska, Apolonia Danek-Juda, Anna i Zbigniew Błaszczukowie. W latach 1977-1982 instruktorem Klubu była Maria Marcisz a od 1983 Maria Wosik⁷. W latach 90. opiekę nad Klubem sprawowały Anna Gmiter i Renata Lewandowska. Regularnie odbywały się plenery malarskie, m.in. w Szczawnicy, Szczycnej, Kłobukowicach, Rokosowie. Powstawały na nich, prezentowane na wystawach, wspaniałe prace. Zwiedzający jedną z takich wystaw poplenerowych „Zabrze'1983” (18 I - 15 II 1984), ekspozycję 47 obrazów olejnych 23 autorów, Stefan

6 W 1983 r. przyłączono do miasta: Mrzyglód, Mrzyglódkę, Kręciwilk, Nieradę, Ręby i Potasznę, zob. U. Myga-Piątek, *Historia zagospodarowania ziem Myszkowa* [w:] *Wartości przyrodnicze i kulturowe miasta Myszkowa*, pod red. U. Myga-Piątek, Myszków [b.r.w.], s. 90.

7 Miejski Dom Kultury [dalej: MDK] w Myszkowie, *Księga pamiątkowa – Galeria Sztuki Nieprofesjonalnej*, b.n.s.

Żółtowski napisał: „Wystawa poplenerowa, to naprawdę skromne określenie tej ekspozycji plastyków nieprofesjonalnych. Moim zdaniem jest to galeria niezwykle pięknych, pełnych treści, pełnych życia i filozofii – poetyckich wrażeń, impresji. Oby tak było zawsze. Życzę tego wszystkiego każdemu twórcy, których dzieła znajdują się na wystawie”⁸.

W ciągu swojej działalności, w prezentowanym przez nas okresie, Klub zorganizował ok. 90 wystaw. Były wśród nich: wystawa prac malarskich Henryka Zycha z Nowej Soli (15-29 I 1980); dwie wystawy obrazów olejnych Stanisława Gila (24 IV – 10 V 1980 i 10-25 V 1984); wystawa prac plastycznych Marii Wosik, Antoniego Skalskiego i Lecha Lorenckiego (1981); Tadeusza Puszczewicza z Koziegłówek (21 II – 6 III 1984), na którą składało się 78 prac olejnych wykonanych w latach 1957-1984 przedstawiających ginące zabytki regionu; wystawy malarstwa i sztuki użytkowej Alicji Sosnowskiej (7-27 III 1984, 7-31 III 1985 i 16 V - 25 VI 1989); wystawa marynistyczna polskich artystów plastyków oraz wystawa twórczości plastycznej Zbigniewa Kaszyckiego (obie 13 IV - 27 IV 1984); wystawa haftu Heleny Dittmerowej i malarstwa Antoniego Skalskiego (1-20 VI 1984). wystawa fotograficzna „Dziecko w portrecie fotograficznym Jerzego Dąbka; wystawa malarstwa Apolonii Judy (23 IV-15 V 1985); Marii Wosik (20 I - 8 II 1986); Anny i Zbigniewa Błaszczaków (3-20 VI 1986); wystawa akwareli Mariana Kolarczyka „Szlak Orlich Gniazd” (8-20 XII 1986); wystawa rysunku satyrycznego Wiesława Lipeckiego (15 IX - 10 X 1997); wystawa sztuki dekoracyjnej i użytkowej Władysława Supła (V 1988); wystawa autorska prac z okazji jubileuszu 50-lecia pracy twórczej Apolonii Danek-Judy (7-30 III 1989); wystawa malarstwa Adama Woźniaka z Katowic (21-27 VI 1994); Joanny Brzezińskiej „Po drugiej stronie ulicy” (18 VI - 10 VII 1999); wystawa 23 obrazów olejnych „Pejzaż rolniczy” i kaligrafii z tekstami Jana Pawła II „Słowa papieża Jana Pawła II” autorstwa Krystyny Niebudek z Rzeszowa (4-15 IX 1999); wystawa fotografii Bogusława Bożka „Ludzie Indii” (29 IV - 24 V 1999). W dniach 6-15 VIII 1999 odbył się plener malarski Klubu Plastyki Nieprofesjonalnej w Gutach na czeskim Zaolziu, na który pojechało 36 osób, malujących beskidzkie pejzaże. Powstało 147 prac w różnych technikach plastycznych. 14 sierpnia na zakończenie pleneru urządzono w Świątlicy Domu Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego w Gutach wystawę wszystkich prac. Przybyli przedstawiciele czeskiej prasy, zainteresowało się czeskie radio i telewizja. W dniach 5 XI - 7 XII odbyła się wystawa amatorskich prac malarskich „To co w duszy gra” w czeskiej Koprivnici. Natomiast w Myszkowie urządzono wystawę „Beskidy 99” (29 X - 29 XI 1999). Dopelnieniem tematu była wystawa fotografii „Ludowa sztuka sakralna Beskidu Niskiego” autorstwa Roberta Huka z Gorlic (13-27 III 2000). Pięknym podsumowaniem działalności Klubu Plastyki Nieprofesjonalnej była, otwarta 9 XI 1997 r., Wystawa Retrospektywna z okazji XX-lecia pt. „20 lat minęło...”. Odbyła się też wystawa „Myszków na kartach historii” (8 VI 2000), podczas której nie zapomniano o przedwojennych korzeniach miasta.

W dniach 15 I – 15 II 1996 r. odbyła się wystawa autorska Danuty Grabki oraz członków Związku Niewidomych w Myszkowie „Barwa i kształt dotyku”. Trzeba zaznaczyć, że myszkowski dom kultury nieodpłatnie udostępniał Związkowi pracownię, a kierownictwo artystyczne nad grupą objęła Anna Gmiter. 26 X 1996 r. Danuta Grabka zdobyła I nagrodę w dziedzinie rysunku i grafiki w konkursie plastycznym „Barwa i kształt dotyku” w Kielcach. W 1997 r. miała miejsce wystawa (malarstwo,

rzeźba, malarstwo na szkle), tym razem pod nazwą „Żyją wśród nas”, prezentująca sylwetki twórców nieprofesjonalnych, niepełnosprawnych, autorstwa Danuty Grabki i Jana Szklanego, niewidomego artysty z Bielska-Białej, laureata wielu krajowych nagród. Na wernisażu odbył się też recital D. Grabki. W marcu i kwietniu następnego roku zorganizowano jej kolejną wystawę malarstwa pt. „Żyją wśród nas”. W 2000 r. wyeksponowano prace Mariana Pikuty, Stanisława Gila i Danuty Grabki, pt. „Mój intymny świat rzeźby”.

Od 1983 r. w Myszkowie działa Klub Młodych Plastyków zrzeszający kilkadziesiąt dzieci. W 1988 r. powstało, mniej liczne, koło plastyczne przy klubokawiarni w Będuszu. Pracami kierowały: Maria Wosik i Anna Cwiękowska. Klub każdego roku organizował wystawy swoich prac. Do jego osiągnięć należy wyróżnienie na Światowej Wystawie Sztuki Dziecięcej Ankara'88 w Turcji, gdzie 8 prac zostało zakwalifikowanych na Światową Wystawę Rysunków Dziecięcych „Shankara 89”. W lutym 1989 młodzi plastycy otrzymali medal i dwa wyróżnienia w Europejskim Konkursie Plastyki Dziecięcej, odbywającym się w Szwecji. W 1992 r. odbyła się ciekawa wystawa malarstwa Stanisława Liszczyka oraz grafik Klubu Młodych Plastyków, a wśród nich pracy Alicji Szopińskiej (Będusz) nagrodzonej na Ogólnopolskim Konkursie w Lesznie.

Myszkowski dom kultury wspierał także inne inicjatywy kulturalne, mające na celu rozwój artystyczny dzieci. Organizował wystawy ich prac malarskich, np. „Moja Rodzina” (1987). Prezentował prace Kółka Plastycznego przy Myszkowskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (1988, 1990 i 1993). Zorganizował wystawę prac rysunkowych dzieci i młodzieży z okazji 70 rocznicy odzyskania niepodległości (1988), oraz wystawę prac plastycznych dzieci przedszkolnych „Moje miasto” (22-30 IV 1991). W 2000 r. odbył się Wernisaż Wystawy Sztuki Dziecięcej pt. „Ziemia Myszkowska – krajobraz, tradycje, teraźniejszość, przyszłość”.

Od 1989 r. corocznie z inicjatywy Marii Wosik zaczęto organizować Myszkowską Wiosnę Poetów. Towarzyszyły jej wystawy plastyczne: wystawa prac i kolekcji ubiorów autorstwa Czesławy i Wiesława Mazurów (25 V 1991); wystawa malarstwa Stanisława Imienińskiego z Radomska, Barbary Zdankiewicz z Katowic i Janiny Kot z Żarek (1996); wystawa prac o różnorodnej technice plastycznej (olej na płótnie i na płycie, tempera, akwarela, pastel, rysunek, grafika, batik) Barbary Polakowskiej, Alicji Jakubczak, Ewy Malus, Ewy Korzec, Anny Adamus, Janiny Czernickiej (1997); w tym samym roku wystawa prac Janiny Bilińskiej-Morcinek (malarstwo, tkanina unikatowa, haft, biżuteria); wystawa malarstwa Oskara Pawłasa, polskiego artysty z Haviřova w Czechach (1998); wystawa plastyczna Bogusława Bożka „Twarze Indii” (38 fotografii barwnych), Krystyny Furtak z Lubartowa (20 grafik i pastelów „Abstrakcje”), Agnieszki Giec z Żarek (13 grafik – monotypia, litografia „Postaci”, 1999)⁹.

Prawdziwą wizytówką Myszkowa stał się w latach 80. i 90., powstały w październiku 1978 r., Zespół Pieśni i Tańca „Myszkowiaczy”, który w fazie formowania nazywał się Regionalnym Zespołem Pieśni i Tańca „Myszków”, czy też Zespołem Pieśni i Tańca Ziemi Myszkowskiej. Grupa powstała z inicjatywy Robotniczego Centrum Kultury i Wypoczynku w Myszkowie oraz Zespołu Szkół Rolniczych. Kostiumy dla zespołu zakupiła Myszkowska Fabryka Naczyń Emaliowanych (szyła je wytwórnia specjalistyczna „COPIA” w Warszawie). Pierwszym choreografem i kierownikiem była Anna Szymańska. W następnych latach funkcję tę obejmowali: Jan Kubica, Beata Maśląg

9 MDK w Myszkowie, *Księga pamiątkowa Klubu Plastyki Nieprofesjonalnej i Klubu Młodych Plastyków*, b.n.s.

i Renata Surowiec. Uroczysta premiera odbyła się 27 IV 1979 r. Zespół początkowo liczył ok. 60 osób, a później ok. 50 osób¹⁰. Już w 1979 r., kiedy uczestniczył w obchodach święta 1 Maja, został zauważony przez „Gazetę Częstochowską” i ówczesną telewizję. Grupa wpisywała się w życie Zespołu Szkół Rolniczych i uświetniała swoim występem akademię, jak np. z okazji zjednoczenia ruchu robotniczego (15 XII 1979 r.), czy 35 rocznicy wyzwolenia Myszkowa (19 XII 1979 r.). Zespół wyjeżdżał na obozy kondycyjne, w 1980 r. i 1981 r. do Szczawnicy i Skowronek k. Katow Rybackich, w 1982 r. do Wisły, w 1983 r. do Kołobrzegu. W kolejnych latach grupa występowała na szkolnych akademiach, w myszkowskim domu kultury oraz w leśnym amfiteatrze w dzielnicy Mijaczów. Okazją ku temu były wszelkie uroczystości i rocznice, takie jak rozpoczęcie roku szkolnego, obchody 1-majowe, święta 22 Lipca, Międzynarodowy Dzień Kobiet, Olimpiada Wiedzy Rolniczej, czy jubileusze szkół. Zespół szybko wykroczył więc poza mury szkolne. Już od 1980 r. zaczął występować także poza Myszkowem, koncertował m.in. w Częstochowie, uświetnił obchody Barbórki w Kopalni Węgla Kamiennego „Grodziec” w Będzinie. Szczególnym osiągnięciem było zajęcie 1 miejsca na Wojewódzkim Przeglądzie Zespołów Artystycznych w Częstochowie w 1981 r. „Myszkowiaczy” wielokrotnie zwyciężali w Wojewódzkich Przeglądach Zespołów Szkolnych w Częstochowie. Zdobyli nagrodę w V Przeglądzie Zespołów Folklorystycznych Polski Południowej. W 1983 r. zespół gościł u siebie tancerzy z Bułgarii, a w czerwcu sam wyjechał do tego kraju. Na pierwsze tournée wyjechało 50 członków zespołu i 5 członków kapeli ludowej pod kierownictwem Anny Szymańskiej i Wacława Wolnego. 1 X 1983 r. grupa wystąpiła na inauguracji roku akademickiego w Akademii Rolniczej w Krakowie. W 1985 r. została przyjęta w poczet Ogólnopolskiej Rady Ludowych Zespołów Artystycznych. W tym samym roku, podczas obchodów rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem, myszkowscy tancerze koncertowali dla radia i telewizji na Ogólnopolskim Zlocie Młodzieży, brali udział w defiladzie na Placu Zwycięstwa w Warszawie. W dniach 16-17 VI 1985 r. odbyły się Dni Myszkowa, podczas których wystąpiły zaproszone zespoły z innych miejscowości. W repertuarze myszkowskich tancerzy znajdowały się tańce lubelskie, krakowskie, beskidzkie, rzeszowskie oraz „Mazur” i „Polonez”. W październiku zespół wystąpił na obchodach 90-lecia Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w Warszawie, we wrześniu 1986 r. dał koncert na uroczystościach 100-lecia kolarstwa polskiego w Częstochowie, a w styczniu 1987 r. na XXX-leciu Związku Młodzieży Wiejskiej. W czerwcu tego roku grupa wyjechała do Bułgarii, by w następnym roku gościć w Myszkowie przybyły stamtąd (z Radomiru) zespół¹¹.

W 1990 r. grupa nosiła już oficjalną nazwę Zespołu Pieśni i Tańca „Myszkowiaczy”, a w 1991 r. gościła w Polsce zespoły folklorystyczne z Francji i Hiszpanii. Pojawił się pomysł organizowania w Myszkowie cyklicznych festiwali folklorystycznych. W dniach 1-7 VII 1994 r. odbył się II Międzynarodowy Festiwal Zespołów Folklorystycznych. Przybyły grupy z Czeskiego Cieszyna „Olza” oraz z Węgier. W 1996 r. zespół wyjechał na Węgry, do Austrii, oraz do Saint-Niklas w Belgii, gdzie występował wśród grup z Estonii, Walii, Anglii i Chorwacji. Pojawili się też mecenas gotowi wspierać poczynania „Myszkowiaczków”. Podróż do Belgii była możliwa dzięki pomocy firmy „Wigmors” z Wrocławia oraz Banku Handlowo-Przemysłowego¹².

10 W historii zespołu było w sumie ok. 300 tancerzy, głównie młodzieży szkół średnich.

11 MDK w Myszkowie, wpis do: *Księga pamiątkowa Klubu Plastyki Nieprofesjonalnej i Klubu Młodych Plastyków*, b.n.s.

12 A. Tuora, *Folklor wciąż na topie*, (wycinek prasowy z „Dziennika Zachodniego w Myszkowie”) [w:] *Kronika Zespołu Pieśni i Tańca „Myszkowiaczy”*, b.n.s. [dalej: *Kronika Zespołu...*].

W 1997 r. zespół wyjechał na Węgry na zaproszenie grupy z Szigetköz i dzięki pomocy organizacyjnej Agencji Turystycznej „Zentner” z Częstochowy¹³. W 1998 r. na Dniach Myszkowa oprócz pieśni i tańców ludowych grupa zaprezentowała po raz pierwszy „Obrazek staro-warszawski”, wiązanek tańców z lat 20. Kostiumy do tego przedstawienia sponsorowały: Zakład Produkcji Odzieży „Chemeks”, Przedsiębiorstwo Produkcji Obuwia „Krisbut”, Przedsiębiorstwo Produkcji Obuwia „Bartek”. W sierpniu 1998 r. zespół uświetniał uroczystość podpisania umowy partnerskiej Myszkowa z czeskim miastem Kopřivnica, a 14 listopada w Miejskim Ośrodku Kultury odbyła się uroczystość 20-lecia zespołu, wtedy też po raz pierwszy zaprezentowano wiązanek tańców hiszpańskich¹⁴. Oprócz zaproszonych grup folklorystycznych i władz miasta na koncercie pojawili się przedstawiciele sponsorujących działalność zespołu miejscowych firm: „Metalart”, Fabryki Obuwia „Krisbut” S.A. i Jurajskiego Banku Spółdzielczego w Niegowie¹⁵. Do sponsorów zespołu należały jeszcze m.in.: Bank Spółdzielczy w Myszkowie, „Jurajska” Spółdzielnia Pracy w Myszkowie i firma Marcar.

13 XII 1998 r. „Myszkowiacy” zostali wyróżnieni na V Festiwalu Zespołów Folklorystycznych Województwa Częstochowskiego w Częstochowie. W dniach 7-11 VII 1999 r. odbył się kolejny Międzynarodowy Festiwal Zespołów Folklorystycznych w Myszkowie. Przyjechały zespoły z Włoch, Czech i Węgier, które wspólnie z „Myszkowiakami” przemaszerowały ulicami miasta w barwnym korowodzie. Niedzielną galę otworzył burmistrza Myszkowa w obecności prezydenta miasta Castiglione del Lago¹⁶. Na zaproszenie zespołu „Agilla e Trasimeno” z Perugii „Myszkowiacy” jeszcze w tym samym roku wyjechali do Włoch na Festiwal Folklorystyczny w Castiglione del Lago. Występowali m.in. w Asyżu, Rzymie i Sienie¹⁷.

Między licznymi wyjazdami „Myszkowiacy” sporo koncertowali na terenie Myszkowa, pełnili ważną funkcję edukacyjną, zapoznając młodzież z kulturą ludową. 25 XII 1999 r. zespół wziął udział w koncercie kolęd organizowanym przez Parafię pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Myszkowie. W następnym roku zespół wystąpił na I Ogólnopolskim Festiwalu Zespołów Folklorystycznych im. Michała Kosińskiego w Stalowej Woli (5-7 V 2000), a później wyjechał na Ukrainę i na Węgry. Grupa przeszła weryfikację artystyczną międzynarodowej organizacji wspierającej folklor CIOFF. Podczas VI Międzynarodowego Festiwalu Folklorystycznego w Myszkowie (11-16 VII 2000) przybyły zespoły z Izraela, Słowacji i Ukrainy, kapela z Peru oraz cygańska kapela z Węgier¹⁸. „Myszkowiacy” uczestniczyli też w Dożynkach Województwa Śląskiego w Suszcu (24 IX 2000)¹⁹, a 10 grudnia otrzymali II nagrodę na

13 *Kronika Zespołu...*

14 Kondas A., *Jubileusz Myszkowiaków*, „Tygodnik Myszkowski 7 Dni” [dalej: „7 Dni”], nr 43/83 z 29 X-4 XI 1998, s. 1.

15 Jędrzejczyk E., *Myszkowscy tancerze, wycinek prasowy* [w:] *Kronika Zespołu...*

16 AK (A. Kondas), *Weekend z folklorem*, „7 Dni”; Kondas A., *Festiwal, jakiego jeszcze nie było*, „7 Dni”, wycinki prasowe [w:] *Kronika Zespołu...*

17 AK, *Gorące tańce w gorącej Italii*, „7 Dni”, wycinek prasowy [w:] *Kronika Zespołu...*

18 *Znasz li swój kraj...*, „Dziennik Zachodni w Myszkowie”, nr 69 z 21 VII 2000, s. 1; Piersiak T., *Folklor z różnych stron*, „Gazeta Wyborcza” dodatek Częstochowa z 14 VII 2000, s. 1, Dziuk S., *VI Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny – Myszków 2000. Gorące rytmy w zimny wieczór*, „GM”, nr 29 z 21-27 VII 2000 r. s. 1.

19 *Kronika Zespołu Pieśni i Tańca „Myszkowiacy”*, b.n.s.; JotM, *Na śląskich dożynkach*, „GM” nr 39 z 29 IX-5 X 2000 r., s. 1.

VI Jurajskim Festiwalu Folklorystycznym w Częstochowie. W 2001 r. uzyskał członkostwo Międzynarodowej Organizacji Kultury Ludowej IOV²⁰.

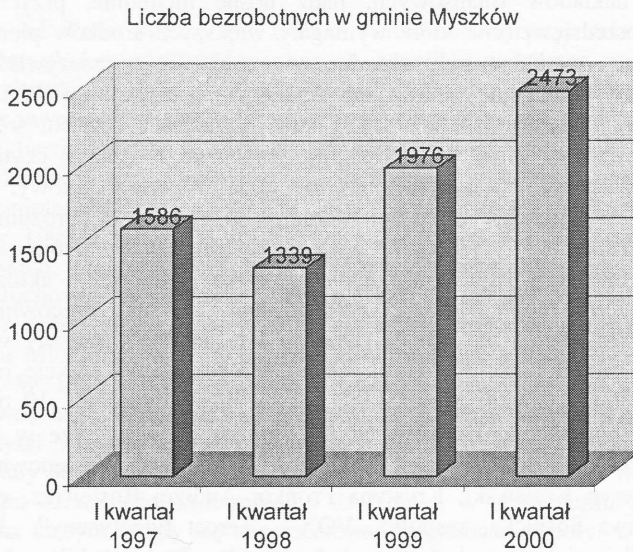
W 1990 r. powstał Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca „Jurajskie Igraszki”, skupiający dzieci szkół podstawowych od 8 roku życia, a także powstałych w 1999 r. gimnazjów (w Myszkowie od tego czasu jest ich pięć), szkół średnich i ich absolwentów. Kolejnymi choreografami byli: Renata Surowiec, Beata Staniak, Piotr Staniak. W 1996 r. przy zespole powstało Towarzystwo Folklorystyczne „Jurajskie Igraszki”, którego prezesem i menadżerem zespołu został Marek Lipski. Grupa licząca ok. 40 osób, w wieku od 13 do 21 lat, koncertowała m.in. na Ukrainie, w Czechach, Słowacji, Białorusi, Hiszpanii, Portugalii, Szwecji, we Włoszech. Występowała też w regionalnych ośrodkach Telewizji Polskiej w Katowicach, Krakowie i Gdańsku. Brała udział w programach telewizyjnych „Kleks”, „Na ludową nutkę” i „Poranek z Telewizją Katowice”. W latach 1994, 1996 i 1998 „Jurajskie Igraszki” zwyciężały na Festiwalach Zespołów Folklorystycznych Województwa Częstochowskiego w kategorii dziecięcej, w kategorii dorosłych zespół zajął II miejsce w 1998 r. W 1997 r. na Ogólnopolskim Festiwalu Krajów i Miast Nadbałtyckich w Elblągu „Igraszki” zdobyły „Bursztynową Kolię”. W 1994 r. wojewoda częstochowski przyznał zespołowi nagrodę w dziedzinie kultury i sztuki, a w 1997 r. grupa została członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Zespołów Folklorystycznych²¹.

Podsumowując działalność zespołów folklorystycznych, można zauważyć fakt, że świetnie wpisywały się w tożsamość PRL-u, który przecież z natury rzeczy promował ludowość, a później w okresie transformacji ustrojowej i otwarcia na Europę, zarówno „Myszkowiacy”, jak i „Jurajskie Igraszki” stanowiły bardzo ważny element promocji kulturalnej regionu. Co ciekawe, ani tym zespołom, ani klubom plastycznym nie zaszkodziły przemiany ekonomiczne w kraju, związane z przejściem gospodarki na system wolnorynkowy oraz zmianą sposobu finansowania kultury, który od 1992 r. znajduje się w gestii Urzędu Miasta Myszkowa. W 1991 r. zmieniono nazwę Robotniczego Centrum Kultury i Wypoczynku na Miejski Ośrodek Kultury [dalej: MOK]. W nowych warunkach społeczno-ekonomicznych lat 90. starano się przede wszystkim podtrzymać działalność funkcjonujących wcześniej instytucji, choć środki przeznaczane na to z miejskiej kasy nie były wystarczające i trzeba było pozyskać miejscowe firmy do finansowania wielu przedsięwzięć, takich jak np. wyjazdy zagraniczne. Stało się to zresztą bardziej wyraźne w drugiej połowie lat 90. Do finansowania przedsięwzięć kulturalnych były jednak zdolne zakłady produkcyjne, powstałe w większości po 1989 r. i dostatecznie już ustabilizowane. Natomiast wielkie zakłady przemysłowe, których pracownicy w latach 80. byli głównymi odbiorcami wydarzeń kulturalnych, właśnie wtedy zaczęły przeżywać największe problemy związane z restrukturyzacją, czy też nawet likwidacją, jak Zakłady Przemysłu Wełnianego „Wartex”. W efekcie miałyce problemy społeczne, związane ze wzrastającą liczbą osób bezrobotnych. Budżet miasta stawał się coraz bardziej napięty i wydatki na kulturę zaczęły systematycznie spadać.

20 mol, *Koncert kwalifikacyjny. Wytańczone członkostwo*, „Dziennik Zachodni w Myszkowie”, nr 12 (104) z 3 III 2001 r., s. 1-2.

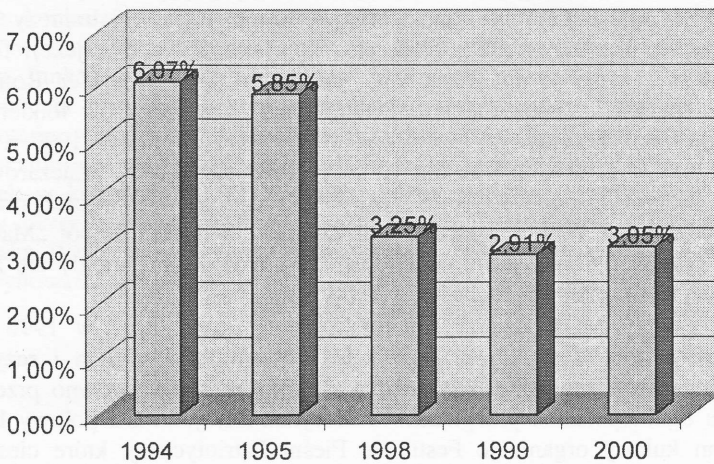
21 Mkm (M. Kitala-Miroszewska), *Jurajskie Igraszki*, „Myszkowiak”, nr 3, Myszków 2000, s. 8; Bielak Ł., *Jubileusz Igraszek*, „GM”, nr 36 z 8-13 IX 2000, s. 5.

Wykres II

Wykres III

Udział wydatków na kulturę i sztukę w ogólnych wydatkach budżetu miasta Myszkowa

W efekcie, w latach 90. w miarę swobodnie rozwijały się podmioty, bądź wymagające niskich nakładów finansowych, bądź nośne medialnie, przyciągające grono sponsorów. Te przedsięwzięcia, które wymagały większych środków pieniężnych, a nie były wystarczająco medialne były skazane na starcie się z rzeczywistością wolnego rynku. Myszkowski dom kultury mieści też kino i salę widowiskową. W latach 90. pojawiły się problemy związane z działalnością kina, wynikające z braku środków finansowych na jego funkcjonowanie. W ogłoszeniu prasowym z 1993 r. czytamy: „Z przyczyn od nas niezależnych nie zawsze możemy podać repertuar kinowy. Kino w MOK w Myszkowie działa obecnie w sposób doraźny, w oparciu o porozumienie z kinem „Wolność” z Częstochowy. „Wolność” wypożycza filmy przez siebie zakupione i tylko dzięki temu można w Myszkowie zobaczyć kilka ciekawych i aktualnych filmów. Często jaki będziemy mogli w Myszkowie oglądać film sami pracownicy MOK [dowiadują] się na trzy dni przed emisją. Dlatego właśnie nie pisaliśmy w „GM” o filmach: „Bohater ostatniej akcji”, czy „Ostatni Mohikanin”. W efekcie na seansie bardzo ciekawego filmu „Ostatni Mohikanin” zauważyliśmy tylko ok. 10 osób”²².

Wracając do poprzedniego okresu lat 80., można zauważyć, że w tamtym czasie dom kultury prowadził dość szeroką działalność estradową. Występowali w Myszkowie: Eleni, Seweryn Krajewski, Krystyna Prońko, Andrzej Rosiewicz, grupa „Andrzej i Eliza”, Zdzisława Sośnicka, zespoły: „VOX”, „Tercet Egzotyczny”, „Dżem”, „Kwadrat”, „2 plus 1” i wielu innych ówczesnych artystów. Duże, stabilne zakłady przemysłowe najczęściej finansowały swoim pracownikom możliwość obejrzenia tych koncertów. Natomiast na początku lat 90. obserwujemy spadek tego typu aktywności na miejskiej estradzie. Spośród nielicznych można wymienić koncertujące w 1993 r. zespół „Universe”, czy też kabaret „OTTO”. Rok później kabaret „Sześćdziesiątka” z Marcinem Wolskim, Jerzym Kryszakiem, Marianem Opanią i Andrzejem Zaorskim. Przybył też ze swoim programem Marcin Daniec. W 1995 r. w myszkowskim Parku Leśnym wystąpił kabaret „Klub Masztalskiego”, a w 2000 r. zespół Jose Torresa prezentujący muzykę kubańską. Stan ten poprawił się dopiero w drugiej połowie lat 90., kiedy od 1995 r. Urząd Miasta Myszkowa zaczął organizowanie cyklicznej imprezy pod nazwą „Dni Myszkowa”, w ramach której obok zawodów sportowych, projekcji filmów, odbywały się liczne koncerty, np. Zespołu Cygańskiego „Don Wasyl & Roma”, „Skaldów”, czy też kabaretów, jak „Kołn Polski” i „Pirania”, oraz zespołów folklorystycznych, kapel podwórkowych, miejscowych grup wokalnych i tanecznych. W 1999 r. w ramach „Dni Myszkowa” w Miejskim Ośrodku Kultury odbył się koncert „Zaczarowany świat operetki”, na którym śpiewali artyści z Teatru Muzycznego w Gliwicach oraz z Opery Śląskiej w Bytomiu. W 2000 r. koncertowali: Zbigniew Wodecki, zespół „Mafia” i hiszpański chór „Masacora”. W czasie obchodów „Dni Myszkowa” mogły się zaprezentować także miejscowe zespoły rockowe, jak np. „Irydion”.

Od 1990 r. przy MOK działał Amatorski Teatr Iluzji, który w 1996 r. zmienił nazwę na Artystyczny Teatr Iluzji. Jego kierownikiem artystycznym i reżyserem był Krzysztof Surowiec, a spektakle były bardzo wysoko oceniane zarówno przez widzów, jak i podczas ogólnopolskich przeglądów w Horyńcu-Zdroju²³. Od połowy lat 90. myszkowski dom kultury organizuje Festiwale Pieśni Patriotycznej, które cieszą się dużym zainteresowaniem, np. w 1998 r. do udziału w trzecim już festiwalu zgłosiły się

22 *Co? Gdzie? Kiedy?* Kino, „GM”, nr 11 z 19 X – 11 XI 1993, s. 11.

23 Wosik M., *Drapieżny AT*, „GM”, nr 1 z 5-11 I 1996, s. 6.

572 osoby, przesłuchania trwały dwa dni, a impreza zakończyła się koncertem finałowym.

Niezależnie od domu kultury od 1985 r. funkcjonował przy szkole podstawowej w dzielnicy Mrzygłód międzyszkolny chór „A capella”, w którym pod opieką Doroty Bulskiej śpiewało ok. 50 dzieci w wieku od 10 do 14 lat. Jego ważnym osiągnięciem było otrzymanie wyróżnienia na Ogólnopolskim Festiwalu Kolęd i Pastoralek w 1997 r. i I miejsce na Festiwalu im. Łukaszewskiego w Częstochowie w 2000 r. W 1991 r. w Liceum Ogólnokształcącym im. m. H. Sucharskiego w Myszkowie powstał Szkolny Teatr Niekompletnego Stroju Dezabil. Jego działalność stała się pretekstem do zorganizowania w 1993 r. w Miejskim Ośrodku Kultury I Konfrontacji Szkolnych Teatrów Amatorskich, podczas których zaprezentowano sztuki w wykonaniu pięciu zespołów z Częstochowy i Myszkowa²⁴, a impreza stała się stałym punktem działalności myszkowskiego domu kultury. W następnych latach wystąpiły na niej m.in. zespoły teatralne Pałacu Młodzieży w Katowicach i Dąbrowskiego Pałacu Młodzieży w Dąbrowie Górniczej. W 1995 r. młodzież myszkowskiego liceum gościła krakowskiego poetę i wykładowcę na Uniwersytecie Jagiellońskim Krzysztofa Koehlera, który podczas spotkania odczytał wiersze ze swojego tomiku „Nieudana Pielgrzymka”. Właśnie przy LO funkcjonowały w latach 90. zespoły rockowe „Japko” i „Jocker”. W związku z rozwojem tego typu działalności kulturalnej 5 III 1994 r. w domu kultury odbył się koncert rockowy, na którym mogły się zaprezentować miejscowe zespoły, wspólnie z działającym w Myszkowie od lat 80. „Planem Daltońskim”.

W 1989 r. księgarnia Domu Książki znalazła w mieście nową siedzibę, a w dawnym lokalu zaczęła funkcjonować księgarnia prywatna Joanny Kani. W 1990 r. księgarnię w Myszkowie otworzył też Waldemar Tylutki, a trzy lata później powstała księgarnia „Misia” Michaliny Kaźmierczak.

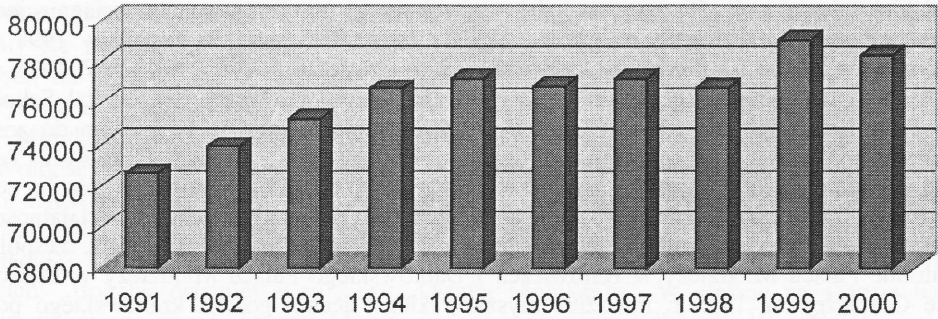
Bardzo aktywnie działała zarówno w latach 80., jak i 90. Miejska Biblioteka Publiczna, posiadająca wypożyczalnię dla dorosłych, dla dzieci, czytelnię, oraz komórkę gromadzenia i opracowywania zbiorów. W oddalonych dzielnicach miasta działały jej cztery filie (w Mijaczowie, Mrzygłodzie, Nowej Wsi i Będuszu). Biblioteka organizowała liczne konkursy literackie, prowadziła lekcje biblioteczne dla szkół, urządzała konkursy i wystawy poświęcone rocznicom literackim, tradycjom kulturowym, świętom. Oprócz funkcji edukacyjnej spełniała też funkcję rekreacyjną (rozrywka intelektualna), zapewniała bezpłatny udział w kulturze. Od początku lat 90. odnotowywano wzrost zainteresowania czytelników zwłaszcza książką popularno-naukową (studenci zaoczní i uczniowie myszkowskich szkół), było to spowodowane m.in. rosnącymi cenami książek w księgarniach, ale i rosnącą liczbą studiujących mieszkańców Myszkowa. Trudny okres związany z brakiem funduszy na zakup nowych pozycji książkowych Miejska Biblioteka Publiczna przeżywała w 1996 r.²⁵, później jednak sytuacja uległa zdecydowanej poprawie.

24 Monika, *Messis '93*, „GM”, nr 2 z 25 VI – 08 VII 1993, s. 4.

25 Mazanek J., *Jesteśmy jak archiwum*, „GM”, nr 34 z 6-12 IX 1996, s. 3.

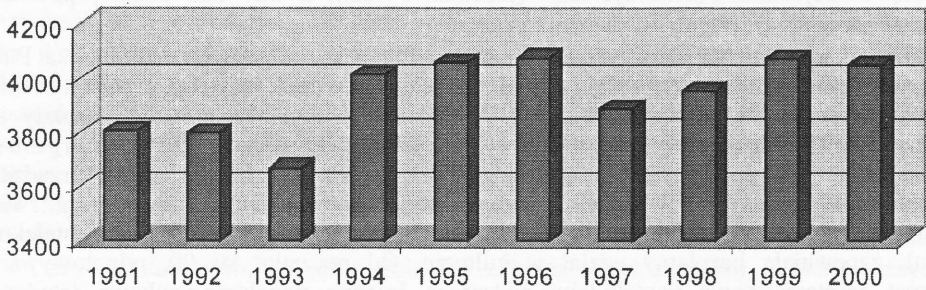
Wykres IV

Wielkość księgozbioru Miejskiej Biblioteki Publicznej w Myszkowie w latach 1991-2000

Wykres V

Liczba czytelników Miejskiej Biblioteki Publicznej w Myszkowie w latach 1991-2000

W czerwcu 1993 r. zaczęła się ukazywać „Gazeta Myszkowska”. Jej założycielem i redaktorem naczelnym był (i jest nim nadal) Jarosław Mazanek. „Gazeta Myszkowska” początkowo była dwutygodnikiem, rejestrującym wszystkie najważniejsze wydarzenia z życia miasta i okolic, a od 20 X 1995 r. była już tygodnikiem. W „Gazecie Myszkowskiej” swoje wiersze mogli publikować miejscowi twórcy, kącik poezji prowadził Stefan Żółtowski. W październiku 1995 r. pojawił się „Tygodnik Myszkowski”, którego redaktorem naczelnym była Małgorzata Kitala. Od stycznia 1998 r. czasopismo to zmieniło nazwę na „Tygodnik Myszkowski 7 Dni”, a redaktorem prowadzącym była Joanna Skiba. Od 1997 r. zaczął się też ukazywać dodatek do „Dziennika Zachodniego” – „Dziennik Zachodni w Myszkowie”.

Otwarcie polskich granic i starania o przystąpienie do Unii Europejskiej sprzyjały rozwojowi idei pozyskania miast partnerskich. W 1997 r. podpisano umowę z czeską Kopřivnicą, liczącą 18,4 tys. mieszkańców i charakteryzującą się rozwiniętym przemysłem samochodowym (samochody ciężarowe „Tatra”), elektronicznym i ceramicznym. Dwa lata później podpisano List Intencyjny, dotyczący podobnej współpracy z miastem Los Alcázares w Hiszpanii. To sześciotysięczne miasto charakteryzuje się dobrze rozwiniętą turystyką (leży nad Morzem Śródziemnym). W 2001 r. za pośrednictwem Kopřivnicy podpisano umowę z niemieckim miastem Zwönitz, mającym tradycje związane z górnictwem kruszcowym, obuwnictwem, elektroniką a obecnie przekształcającym się w kierunku turystyki. Liczyło ono 12,3 tys. mieszkańców. W 2002 r. doszło do podpisania kolejnej umowy, tym razem z pięcioletnim Námestovem na Słowacji, mającym charakter osady sportowo-turystycznej. Współpraca z tymi miastami miała dotyczyć kultury, sportu i gospodarki. Dzięki zespołom folklorystycznym, klubom plastycznym i klubom sportowym wymiana w dziedzinie kultury i sportu układała się pomyślnie. Jednak z punktu widzenia narastających problemów społeczno-ekonomicznych miasta odnotowano niepowodzenia we współpracy gospodarczej. Wynikały one przede wszystkim z faktu wyboru miast o zupełnie innej strukturze społecznej i przemysłowej, a co za tym idzie, innych problemach gospodarczych niż Myszków. Dlatego już w pierwszych latach XXI stulecia, zwłaszcza po wyborach samorządowych jesienią 2002 r., zaobserwowaliśmy powolny spadek zainteresowania władz miasta współpracą partnerską. Było to także związane z fiaskiem zamierzeń uczynienia z Myszkowa „bazy wypadowej” na Jurę Krakowsko-Częstochowską, m.in. na skutek słabo rozwiniętej sieci hotelarskiej w mieście.

Lata 80. i 90. to okres rozwoju myszkowskiego sportu. Na uwagę zasługują sukcesy miejscowego klubu piłkarskiego KS Krisbut Papiernik (później KS Myszków), który po raz pierwszy w historii rozgrywał mecze w II lidze. Dumą dla miasta były sukcesy międzynarodowe ciężarowców Waldemara Kosińskiego i Dariusza Osucha, oraz kulturysty Pawła Brzózki. Regularnie w Myszkowie rozgrywano turniej pięściarski „Czarne Diamenty”. W latach 90. podjęto inwestycję związaną z rozbudową stadionu, oddano do użytku Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, posiadający krytą pływalnię. Działały liczne kluby i sekcje sportowe. Jednak szersze omówienie ich działalności wykracza poza ramy tego opracowania i może stanowić badawcze wyzwanie na przyszłość.

Podsumowując, można stwierdzić, że mimo wielu problemów, charakterystycznych dla sytuacji społecznej, politycznej i ekonomicznej w Polsce ostatniego dwudziestolecia XX wieku, często nie sprzyjających funkcjonowaniu życia kulturalnego, mogliśmy zaobserwować rozwój w tej dziedzinie. Jest to o tyle istotne, że Myszków jako miasto obchodził w 2000 r. dopiero jubileusz 50-lecia, co oznacza że jego tożsamość dopiero się kształtuje. Bardzo istotny wydaje się fakt, że instytucje będące nośnikami kultury, przetrwały okres transformacji ustrojowej i odnalazły się w nowej rzeczywistości. Lata 80. i 90. pokazały kierunek rozwoju tożsamości kulturowej, a wybór dalszej drogi w obecnych realiach społeczno-ekonomicznych zależy od władz samorządowych i samych mieszkańców, którzy przecież jako bezpośredni odbiorcy kultury zadecydują o jej przyszłości.

Bibliografia

Źródła:

- Materiały Miejskiego Domu Kultury w Myszkowie
 Materiały Miejskiej Biblioteki Publicznej w Myszkowie
 Materiały Ochotniczej Straży Pożarnej w Myszkowie
 Materiały Powiatowego Urzędu Pracy w Myszkowie
 Materiały Urzędu Miasta Myszkowa
 Miejski Dom Kultury w Myszkowie:
 - Księga pamiątkowa Klubu Plastyki Nieprofesjonalnej i Klubu Młodych Plastyków
 - Księga pamiątkowa – Galeria Sztuki Nieprofesjonalnej
 - Kronika Zespołu Pieśni i Tańca „Myszkowiaci”, b.n.s.
 - Kronika Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Myszkowskiej, b.n.s.

Prasa:

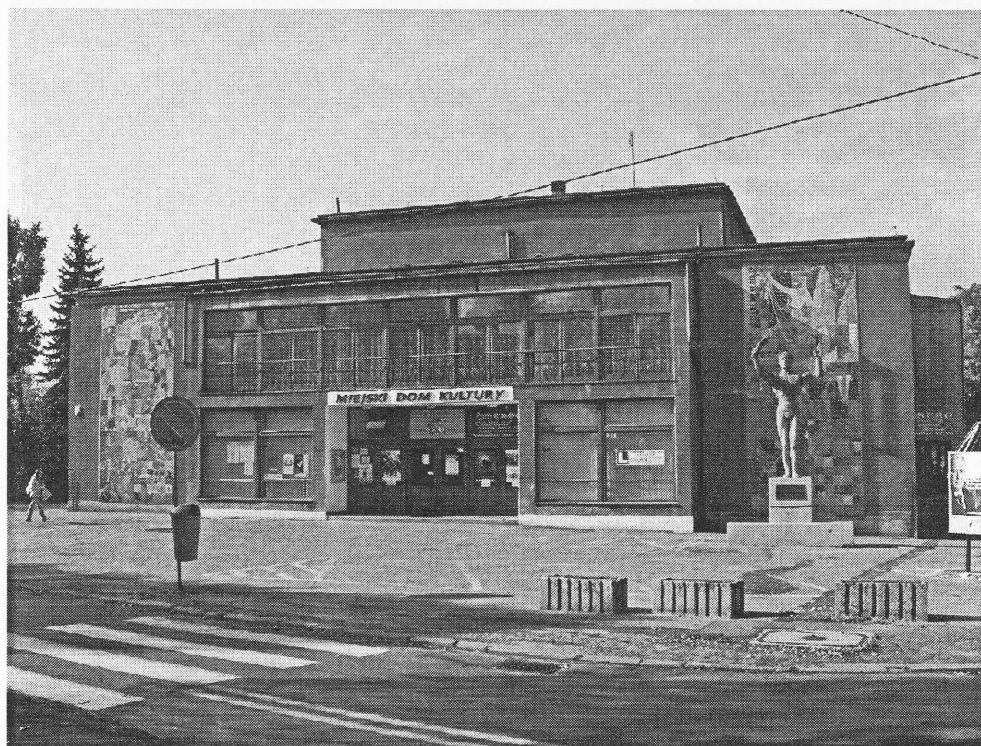
- „Gazeta Myszkowska” 1993-2000
 „Myszkowiak” 2000

Opracowania i artykuły:

1. J. Durka, D. Hyla, *9 września 1980 roku – pamiętny dzień w Myszkowskich Zakładach Metalurgicznych „Mystal”*, „Gazeta Myszkowska”, nr 22 z 3.06.2005 r.
 2. U.J. Górski, *Zabytki oraz ciekawostki Myszkowa i okolicy*, Myszków 1998
 3. R. Dulias, A. Hibszer, *Województwo śląskie. Przyroda, gospodarka, dziedzictwo kulturowe*, Krzeszowice-Kraków 2004
 4. *Przemiany miasta. Wokół socjologii Aleksandra Wallisa*, pod red. B. Jałowickiego, A. Majera, M.S. Szczepańskiego, Warszawa 2005
 5. M.E. Steinhagen, *Kruschowie, Knothowie i Steinhagenowie – twórcy przemysłu włókienniczego i papierniczego w Polsce i ich wpływ na infrastrukturę i rozwój kulturowy Pabianic, Tomaszowa Mazowieckiego i Myszkowa*, [w:] *Rola przedsiębiorców i bankowców w kształtowaniu kultury miejskiej w Polsce XIX-XX w.*, Rybnik-Warszawa 2003
 6. *Wartości przyrodnicze i kulturowe miasta Myszkowa*, pod red. U. Myga-Piątek, Myszków [b.r.w.]
 7. *Województwo katowickie w Polsce Ludowej*, pod red. K. Popiołka, J. Gliszczynskiego, Katowice 1967.
- Relacje ustne: Sebastiana Dziuka (Kierownika Wydziału Rozwoju i Promocji Miasta Myszkowa), Jerzego Kani, Renaty Lewandowskiej, Waldemara Tylutkiego, Bogdana Wawrzyniaka (Prezesa Zarządu Jurajskiej Spółdzielni Pracy).

Okladka folderu i planu Myszkowa, wydanego przez Urząd Miejski z okazji 50-lecia nadania praw miejskich (Foto Bożek)

Miejski Dom Kultury w Myszkowie (zdjęcie współczesne – J. Durka)

Otwarcie wystawy malarskiej Marii Wosik 20 I 1986 r.

Zespół Pieśni i Tańca „Myszków” w 1984 r.

Dwudziestolecie zespołu „Myszkowiaci” 1998 r.